Aleksandar Petrov
advokat u Bečeju

BRAČNOST KAO BRAČNA SMETNJA ZA STICANJE U VANBRAČNOJ ZAJEDNICI*

Da li je moguća bračnost kao status, ukoliko jedan od bračnih drugova trajno živi u vanbračnoj zajednici sa trećim licem. Najpre, šta je sa punovažnošću takvog braka u zakonskom smislu njegove definicije — da je brak trajna zajednica muškarca i žene uređena zakonom. Takav brak bi bio apsolutno ništav. Definicija braka, upravo determiniše uslove, kako za nastanak braka, tako i za njegovo punovažno trajanje. Prestankom postojanja jednog od uslova za nastanak i punovažno trajanje braka, brak postaje ništav po sili zakona.

Kao što je različitost polova uslov da dva lica stupe u brak, pa eventualna promena pola jednog bračnog druga, dovela bi do prestanka postojanja uslova različitosti polova, pa time i do ništavosti takvog braka, ista je posledica i kod prestanka drugog uslova — da se brak zaključuje u cilju trajne zajednice života. Trajnim prestankom zajednice života između bračnih drugova, koja zajednica je postojala u momentu zaključenja braka, te zasnivanjem vanbračne zajednice jednog od bračnih drugova sa trećim licem, brak ne ispunjava zakonski cilj zbog kojeg je zaključen, odnosno, *takav brak nema pozitivni materijalni uslov punovažnosti*. Stoga, takav brak je ništav po sili zakona, a sudska presuda je samo u funkciji deklarisanja ove ništavosti.

Prema tome, kada bračni drugovi trajno ne žive u zajednici života, štaviše, kada je jedan od njih zasnovao vanbračnu zajednicu sa trećim licem, tada se ne može govoriti o nedostatku sadržine bračnog života, kako to nalazimo u nekim presudama, već takve okolnosti ukazuju na nedostatak uslova, kako za nastanak, ali i za punovažno trajanje braka. Ovakvo stanovište opravdavaju, u širem kontekstu i na posredan način, i sudske

* Rad primljen: 29. X 2007. godine.

odluke Vrhovnog suda Srbije. Tako, na primer, odluka VSS Rev. 3436/99. od 17. 02. 2000. godine ukazuje da trajni poremećaj bračnih odnosa, koji je rezultirao trajnim prestankom zajednice života, uzrokuje gubitkom naslednog prava jednog supružnika spram drugog, kao zakonskih naslednika. I već ovde i razlozi pravičnosti i načelo jednakosti pred zakonom, nameću rezonovanje da takav brak ne sme biti bračna smetnja za sticanje sutekovine sa onim, sa kojim supružnik zapravo živi. Nije pravično isključiti imovinski osnov na obe strane: i spram „bračnog” i spram vanbračnog druga. Upravo bi se tako nešto i dogodilo, ukoliko bi brak bez nasledno pravnog osnova spram „zakonitog” supružnika, bio bračna smetnja za sticanje sutekovine sa vanbračnim drugom. Ili, na primer, odluka VSS Rev. 1720/83, koja ukazuje da trajni prekid zajednice života dovodi do prestanka pravnog osnova za susticanje u takvom braku. Potpuno je logično, da kada nema zajednice života, nema ni sutekovine. Ali, šta bismo u takvoj situaciji dobili bez napred iznetog stanovišta o apsolutnoj ništavosti braka zbog trajnog prekida zajednice života. Lice, koje bi se našlo u situaciji, da zbog trajnog prekida zajednice života sa „zakonitim suprugom” nema svog doprinosa u sutekovini sa njim, nije, sa druge strane, u mogućnosti da učestvuje u susticanju ni sa licem sa kojim živi i zaišta sustiće. Načelo pravičnosti i jednakosti pred zakonom, smatram, da jednostavno ne dopuštaju ovakav paradoks.

Da se ovakav paradoks ne bi pojavljivao u sudskim odlukama, osnovno je poći od apsolutne ništavosti braka bez trajne zajednice života i sud, ovo prethodno pitanje, mora sam da reši deklaracijom, a ne da očekuje da mu se ovo pitanje reši pravnim preobražajem, odnosno, poništajem braka. Takva presuda nije nužna, obzirom da sud na razloge apsolutne ništavosti pazi po službenoj dužnosti i bez postavljenog zahteva u tom pravcu.

Kako nema braka, odnosno, nema punovažnog braka bez trajne zajednice života, takav brak, kao bračnost, ne može predstavljati smetnju za susticanje u vanbračnoj zajednici. Ukazali smo, već napred, na odluke Vrhovnog suda Srbije, upravo iz razloga tretiranja imovinskih posledica nepostojanja uslova punovažnosti braka, jer ovde razmatramo vanbračnu zajednicu, kao imovinski aspekt vanbračnih odnosa. Doslednost u pristupu nalaže, da ukoliko se želelo izbeći da jedno lice stiće sutekovinu po dva osnova: bračnom i vanbračnom, tim više se moralo izbeći onemogućavanje sticanja po jednom, ili drugom: bračnom ili vanbračnom.